

Forfatter: Baggesen, Jens

Titel: Forfatterens Liv og Levnet af hans Fætter

Citation: Baggesen, Jens: "Forfatterens Liv og Levnet af hans Fætter", i Baggesen, Jens: *Eventyr og Fortællinger*. - 1889, 1889-1903, s. 227. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-baggesen01val-shoot-workid95385.pdf> (tilgået 15. juni 2021)

Anvendt udgave: Eventyr og Fortællinger. - 1889

Forfatterens Liv og Levnet af hans Fætter.*) Med begge Anmærkninger. (Fragment.)

- At eo quid magis ridiculum? -

Tanaqu. Fab. cap. IV. de futilitate Poëtices

☒ Af alle Tanker, som en Pen
Har af et Blekhorn henslængt paa Papiret,
Mig ingen synes saa bemærkelig som den,
Hvorned min *Kallundborgske* gode Ven**)
Sin Bog om salig *Paars* har ziret:
"Vort Levnet er kun kort! det er mod Evighed,
"Som liden Landsby e mod en stor og mægtig Sted."

☒ Ak! at jeg med en Hammer denne Tanke
Dybt ind i manges Pander kunde banke,
Som op og ned i Buegangen *spanke* ,***)

* * * 228

☒ Og sommetider, hvor de burde gaae,
Til andres Qval aldeles stille staae;
Som fra det eene til det andet vanke,
Smaa Glutter mellem Dukketøier lig,
For, som de kalde det, at more sig,
Og faae, med Narreriers Drengesvøbe,
Den dovne Tidens Hest til i Galop at løbe!
Ak! at jeg kunde banke den i hver,
Som finder, Tidens Traad for lang ham er,
Og møisom stræber, den at lægge sammen
I Giæstebud, Aviser og Tobak,
Balletter, Kanefarter, Kort, og Snak,
Og stive Søndag-Selskabs tvungne Gammen!
Ak, at jeg kunde banke den i hver,
Som paa forvovne, nattegamle Vinger
Sig feiendes mod Evigheden svinger;
Som troer, paa giennembidte Gaasefiær
At svæve Lysets høie Throne nær,
Og mellem Sole med fortryllet Øre
Pleiadernes Musik til Engles Sang at høre;
Som hisset, i Begeistrings Maskepie
Med hme lidt prostituerede Ni,
Forglemmer hvad paa Jorden er at giøre,
Og drukner Tidens Muus*) i Sværmerie
Med Laurer, Lotter, Minner, Marianer,

* 229

☒ Og i den himmelreene Sympathie,
Som smitter Siæl og Krop med Raserie,
Suk, Selvskud, Hængsel, Afmagt, Agonie,
Og tusind andre jammerlige Vaner!

☒ Ak! at jeg kunde banke den i dem,
Der Nat og Dag studere, gruble, svede,
Og møisomt efter det i Bøger lede,
Som, naar de vilde bruge deres fem,
Er hos hver Klokker Nat og Dag tilstede,
Den sande, salige Philosophie,
Al Viisdom, Dyd, og Lykke stikker i:
At døse hen, fra Vuggen og til Graven,

Beständig efter Næsen, ligefrem,
Knap see paa Stierne, siden tælle dem,
Og i hver Kamp, den være nok saa slem,
At sløife *Hiernen og besætte Maven* -
Ak! at jeg havde kunnet banke den
Ret dybt i Panden paa den gode Ven,
Hvis Levnet her, til gyseligt Exempel,
Jeg stiller frem i Eftertidens Tempel!*)

☒ I Unge, som endnu har ei begyndt
Paa gamle Fero, tuli, latum, ferre,
Hvis Kundskabs Flødeskind endnu er tyndt!
O hører mig, og gjører Ondt ei værre!
Afskummer, mens I kunne, dette Skind,
Studering paa Fornuftens Melk udbreder,
Og troer, dens søde Melk jer Krop og Sind
Langt bedre føder, end den sure feder!
Flyer al *Philosophie* som Gift og Pest.

* 230

☒ Betragtning, Gransken, Pønsen og deslige;*)
Og nøies tarvelig med hvad en Præst,
Og høit en Provst om dit og dat kan sige.**)
Betænker, Eders Lives Tid er kort!
Og driver den ei hen i Taaget bort
Med det unyttigste paa hele Jorden;
Opvoxer! spiser! drikker! sover! leer!
Og bliver, hvis I kunne, snart til fleer!
Og dør omsider i Naturens Orden!
Og troer, at denne *Klokker-Lethargie*
Er mere værd end alle lærde Møier,
End al den dybeste *Philosophie*,
Og hele *Musechorets Tryllerie*,
Hvorved kun slet man sover og fordøier!
Med *Andagt* læser min *Biographie!****)
Der findes hist og her en Deel deri,
Som i sit hele Lys min Sætning sætter.)
O! speiler Eder i min stakkels Fætter,
Som, Himlen veed, dog ikke drev det vidt;
Men lidt af denne *Suurdei*, meget lidt,

* * * * 231

☒ Er, om end nok saa lidt, for meget! hører:
"Vort Levnet er kun kort, det er mod Evighed,
"Som liden Landsbye mod en stor og mægtig Sted!"
Og denne Sandhed Jer til Nytte fører!
Og spilder ei den smule Tid, I har,
Paa Ting, som eene Spot og Uroe bringe,
Og ængster ei Jer Præst, og Moer, og Faer,
Ifald I slige har,
Med over Pøblen Jer at ville svinge!
For Eders Sundhed sørger, drikker Viin,
Og spiser got, og sover, og fordøier!
Med Riden, Dandsen, Kyssen Jer fornøier!
Og bruger aldrig anden Medicin!
Forlader aldrig gode gamle Skikke,
Og lader Verden rulle, som den kan!
Mod egen sieldne Kummer holder Stand,
Og lader ingen andens gaae jer an!
Og, fremfor alting, tænker, *tænker ikke* !*)
Men det er nok; thi Tiden løber bort,
Som *Sophocles* ret mærkeligen siger:**)
Og hvad du gjør i Verden, gjør det kort!
Den Regel aldrig nogensinde sviger.

✂

✂ **M** in Fætter *Baggesen* , med Fornavn *Jens* ,
Er født et Steds paa Jorden
I Norden,
I en Slags Søeflek, om hvis Existens
Frue *Famas Dulcian* har ingen Tone.
Hans Fader var en Mand, hans Moder var en Kone,

* * 232

✂ Den Sag er plat;
Men hvo der havde dem paa Jorden sat,
Har Taushed skiult i Glemsels mørke Nat!
Grundlærde Pennes Myriader
Formode blot, at brave *Lameks Søn*,
Der biergedede, blandt andet, og vort Kiøn,
Herr Kaptein *Noah* var hans Stammefader -
Og jeg - jeg finder Hypotesen skiøn.

✂ Saa snart han kom til Lyset, blev han vranten;
Han vrippede den Gang han først blev svøbt;
Han skreeg forskrækkelig, da han blev døbt,
Og var fra den Tid af bestandig skranten.

✂ Man har fortalt, at efter Præstens Bud
Den onde Aand kom ikke rigtig ud,
Men at en Stump, til Barnets store Plage,
Af den Ureenes Næse blev tilbage;
Og den Omstændighed var Aarsag i
Den megen Synd paa Prent, han siden øved,
Hvormed han Faer og Moer og Præst og Degn bedrøved,
For Folk at dysse hen sig Søvnens selv berøved,
Og med *Seline*, *Cypris* og de Ni
Bedrev Afguderie,
Altsammen under Navn af Poesie.

✂ Det være, som det vil. Enhver i Kirken troede,
At den urene Aand med Krop og Siæl
Var ganske jaget ud af sit Hotel
(At kalde Fornems Huus *Hotel* , er Mode,
Og *Satan* fornem er, det veed man vel);
Jeg ei bedømme vil, hvorvidt den Snak er grundet;
Kan være, den af Nid er blot opspundet;
Endskiøndt det let kan treffe til engang,
At den, som af en Aabning lar sig blæse,
233 Især naar Aabningen er trang,
Kan miste lidt i Flugten af sin Næse.

✂ Det lille Nor opvoxte Dag fra Dag
Paa Faders Knæe, paa Moders Skiød, saa rolig,
Reed paa sin lille Kiephest nok saa trolig,
Og fandt i Pebernødder megen Smag,
Og meente, fra sin Faders lille Bolig
At kunne see bag Søen tydelig
Det Plankeværk, som er ved Verdens Ende,
Bag hvilket Sol og Maane skiuler sig,
Naar Engle Himlens mange Lamper tænde;
Og troede hele Verden var saa glad
Som han, naar han af Moders Haand fik Mad,

✂ Men dette glade Liv kun varte kort -
Ak! spæde Barndoms Dage snart henglide!
De sorte Haar med Alderen blir hvide;
Men Livets Hvidt med Alderen blir sort.

✂ Fem Aar var omme. Tanken i hans Hierne

Begyndte meer og meer at spire frem.
Nu gad han vidst, hvor langt den næste Stjerne
Var fra hans Hiem?
Og hvad der var bag Plankeværket,
Som han bag Søen havde mærket? -
Og om man kunde did i fire Dage gaae? -
Hvor stor vel Jorden var? om fyrretive Haver,
Enhver saa stor som den, der tæt ved Huset laae,
Vel kunde til dens Størrølse forslaae? -
Om og *Rhabarbra* var Guds Gaver,
Og *Ingefær*, som han i Sirup fik
For Hoste? - hvorhen Solen gik?
Hvorledes den kom op igien? hvorlunde
Den, uden Been, saa hurtig rende kunde? -
234 Hvor Storken havde faaet fat
Den lille Søster, han saa længe vented',
Og som den bragte ham forleden Nat?
Om alle Mennesker af Storkene blev hentet'? -

⌘ Den Grubien og den Spørgen satte tidt
Hans Moder i Forlegenhed for Svar;
Hans Moster fandt, den gik for vidt,
Og frygted', det ei gode Tegn just var;
Hun leed ei denne Spørgen for sin Død,
Og stoppede hans Mund med Sukkerbrød.

⌘ Men Degnen derimod, Oraklet der i Egnen,
Saae heri Glimt af Philosophen, *Degnen* ;
"Jeg frit tør bande paa," saa lød hans Ord,
"At der i ham en *Diaconus* groer,
"En Philosoph, hvis Gud vil holde ham i Live;
"Det tidlig degne skal, der gode Degn skal blive."
Hans Fader skiænkede ved saadan Leilighed
Nok et Kruus Øl - og Degnen saa blev ved:
"Jeg selv, mens jeg var meget lille,
"Til alting Grunden vide vilde;
"Nu spurgte jeg om Dit, nu Dat -
"Eet Spørsmaal kan jeg got erindre:
"Vi havde hiemme just en lille Kat,
"Der var saa stor som jeg, maaskee lidt mindre,
"Den fangede, som andre Katte, Muus,
"Der vrimled' i min salig Faders Huus -
"Strax grublede den lille *Petrus* paa,
"Hvorledes det gik til, og spurgte saa:
"Hvi *fanger Katten Muus? hvi fanger Muus ei Katten?*
"Af slige Spørsmaal gjorde jeg en Skok;
"Men eene dette synes mig er nok;
"Min Moder tænkte paa det hele Natten;
235 "Med Graad hun har mig tid i fortalt,
"Hvor vægtigt disse Ord paa hendes Hierte faldt.
"Fra den Tid af man lod mig strax studere;
"Nu er jeg Degn, og kan med Tiden blive mere.
"Sæt Pogen," blev han ved, "saasnart I kan,
"I den latinske Skole,
"Og seer kun til, om ikke ogsaa han
"Med Tiden faaer engang den sorte Kiøle!"

⌘ Man rigtig nok fortæller, at vor Pog
Lod til at have Lyst til meer at vide,
End der behøves til at blive Drog;
Men paa Fortællinger man ikke stort kan lide.
Jeg er hans Fætter, jeg, og jeg bevidne kan,
At jeg hos Ynglingen, hoS Barnet, og hoS Noret
Har aldrig Tegn til noget andet sporet,
End til særdeles tarvelig Forstand;
Men dermed har man ogsaa nok - o ja!

Til *Degn* , til *P ræst* , til *Provst* et cetera -
Fra denne Kant jeg Degnen Ret vil give;
Thi hvad kan ikke *Degn* og Biskop blive?
Og hvoraf gjør man ikke *Provst* og *Præst* ?
Til Rang og Rigdom, svøbt i Troens Kappe,
Paa Kirkens brede, bolsterbløde Trappe
Man stiger snarest, mageligst og best.

☒ "Slaae dig i Herrens Navn til Bogen
"Paa Degnens Ord!"
Adbrød omsider baade Faer og Moer
Og glad blev Pogen -
Thi *Hedninger* maae sige hvad de vil,
Studering er dog bare Børnespil,
Og læse: Fero, tuli, latum, ferre -
Hic, hæc, hoc, hujus, horum, harum, horum -
Og alt det andet dumme Kakkellorum
236 Er intet andet end unyttigt Fias
(Der moerer Børn, som anden Spas),
Om ikke det, som end er værre.

☒ Med samme Vellyst derfor, som hver anden,
Der menneskelig Hierne fik i Panden
(Og ikke tvungen blir dertil),
Min Fætter gav sig af med dette Spil,
Og, som man kaldte det, *studerte* -
Det er at sige: læste graadig alt,
Hvad *prentet* i hans Hænder faldt,
En smule *klogt* og meget galt,
Og - det forstaaer sig - over alt
Saa got, han kunde, *mediterte* .

☒ Det gik i Førstningen ret got,
Saalænge han sig holdt til *Prækner* blot;
Men siden fik han fat paa de fordømte Bøger,
Hvori paa hedensk Viis man efter Sandhed søger,
Og, om ei finder, dog den kommer mere nær,
End raadeligt i denne Verden er.

☒ I disse Satans egne Hexerier,
Astronomier og Philosophier
(Det *Eilschov* bøde for!) han grubled' Dag og Nat.
Det nyttede kun lidt, at Degnen fik ham fat,
Og læste for ham - skiøndt, til Degnens Ære,
Man paastod, at han kunde, naar han gad,
Omvende hvem det skulde være -
Men det Fragment af Mørkets Aand, som sad
Fra Daaben af i Drengens Hals tilbage,
Forspildte reent Omvenderens Amage.

☒ Jeg ei fortælle tør det Rama-Skrig,
Som i den hele Bye herover reiste sig;
Thi Pogen lod sig offentlig forlyde,
237 Naar han i Snak med Byens Lærde kom,
Med Meninger om *Jordens Dreien* om,
Om *flere Verdener* , om *naadig* Dom
Selv over Diævlene , naar Enden fom -
Om *Salighed for Tyrk* , saa vel som lyde,
Og meget andet sligt, som Gud forbyde!

☒ Forgiæves Degn, forgiæves Præst
Forføjte hver paa sin Maneer, fom beft,
Den unge Synder om at vende -
Omsonst forbød de ham, at lade Jorden rende,
Omsonst de trued' ham med evig Soed,
Ifald han havde noget derimod,
At Zadigs Autor evig maatte brænde,

Omsonst de trued' ham med evig Ild,
Ifald han troede Vredens Gud saa mild,
At han den mindste Diævel af den Gryde,
Som evig lige stærk skal evig syde,
Tog op igien - " nei! " raabte begge, " nei!
" Guds Vredes Flamme slukkes evig ei! "

☒ Den arme Dreng forbauset og fortabt,
Paa Diævlens og Voltaires Vegne,
I Taarer udbrød: "Har da Gud ei fkaabt
"De mindfte *Diævle* felv faavel fom *Degne* ?
"Og mon han ikke danned' til sin Ære,
"Og til Lykfalighed,
"Af ingen Ting den fyndige *Voltaire*
"Saavel som Deres Velærværdighed?
"Og forudsaae han, at han skulde blive
"Til evig Tid forskudt,
"Hvi trak han ham af intet frem til Live?
"Hvad havde han, før han blev til, forbrudt?"

☒ Man nu for sildigen fandt ud,
At det var Synd mod Mennesken og Gud,
238 At lade slig en Pog studere
Meere.
For end, om mueligt, dog hans arme Siæl
At redde fra bekiendte Kløer af Satan,
Der raged til sig *Cora*, '*Biram*, *Dathan* ,
Kong Achab, *Zambri* , *Dronning Jesabel* ,
Pilatus, *Judas*, *Mahomet*, *Voltaire* ,
Og fleer, som man ei værdiger den Ære,
At nævne, skiøndt man veed dem meget vel,*)
Beslutted' man, med eet at sige Stop
Til denne kietterske Galop,
Før han med Krop og Siæl (som oventil citerede)
Midt ind i Diævestalden gallopperte.

☒ Tolv Aar han havde fyldt i stakket Tid
(Man veed, at Tiden som en Hest kan rende),
Da han Befaling fik Studeringen at ende,
For med desmeer Opmærksomhed og Flid
En Amtsforvalters Steeg at vende,
Polere Fuldmagts Støvler, Krøller slaae
Paa gamle, vrantne, stridige Parykker,
Summere Tal - og Næsestyvne faae,
Naar hist et Nul var feil, og her en Kop i Stykker.
Tungt gik en Tid paa denne Maade bort
Nedbøiet under Latris og Transport;
End tungere min Fætter gik i Tiden -
Og tungt han har bestandig gaaet siden.

☒ Men, kiære Læser! jeg vil være kort -
Og ikke Pen, Papir og Blek forøde
Med hvad en *Skrivdreng* kan møde;

* 239

☒ I Vers, det veed vor Herre! klinger sligt
Kun jammerligt -
Gud lad os aldrig i vort Heltedigt
Saa stærkt til nationale Helte trænge,
At maatte søge dem blandt *Skrivdreng* !
Jeg troer det Velanstændighed og Pligt,
At springe dem forbi,
Naar man har mindste Væsen med de Ni.

☒ Omtalte Fætter (hvis Biographie
Begynder nu mig selv at kiede,

Fordi der er saa lidt besynderligt deri)
Fik Dag fra Dag til dette Maskepie
Med Bukler, Støvler, Tal, Steegvenderie,
Og Næsestyvne, meer og meere Leede -
Og samme gik saa vidt, at han - gik med,
Og fandtes ikke meer paa det benævnte Sted.

☒ Man hørte Graad og Skraal og Skrig i Norden
(Man husker han var født et Steds i Nord);
Man troede, han var ikke meer paa Jorden
(O! hvad man ikke troer!),
Fordi man fandt ham ei paa tusind Skridts Distance
Saa slutter *Flox*, at alt, hvad her vi sandse,
Er blot Indbildning, lutter Drømmespil,
Og troer, at ingen Ting er virkeligen til,
Fordi han intet til sin Slutnings Hinder
I hurtig gennemledte Hierne finder -
Man fandt ham endelig; og hver, som græd, nu loe,
Især de to,
Paa hvilke Himlen blid hans Velfærd lod beroe.

☒ Han bad om Lov til meer at læse -
Thi Siælen havde sultet som en Hund,
240 Mens paa Comptoirets Skiær han stod paa Grund
I blot Fadaise
Og fik corporlig Straf, for hvergang i en Krog
paa ferske Giermng man ham fandt med mindste Bog,
Selv Hübners skiemtende *Geographie*,
Hvor Himlen veed dog lidt af sundt og sandt er i.
En Almanak, med Aftensang i Enden,
Og salig Søfrens *Arithmetica*
Var al den Læsning, som han uden Skiænden
Af Amts-Califen slap heeløret fra.
Lyksalig den, hvis tarvelige Hierne
Kan af saa smaa Portioner blive mæt!
Ak! i min stakkels Fætters sultne Stierne
Stod skrevet: Faae Bekomsten ei saa let!
I føie Tid han stopped' sig i Panden
Fast hele Sognets Sort paa Hvidt,
Og nød den eene Tome paa den anden
Med idelig forstærket Appetit.
Jeg een Anmærkning dog maa hertil lægge:
En Slughals i et Fad, en Slughals i en Bog:
De sluge begge,
Den eene sig for mæt, den anden sig for klog -
Det første Kroppen kun, det sidste Siælen skader:
Jeg derfor mindre hint, og meere dette hader;
Og meget heller her fortælle gad,
Hvis sandhed ikke bandt mig Munden:
At Fætter stræbte meer i tilladt Fad
Med Skeen at randsage Bunden,
End i forbudne Bog at vende sidste Blad.

☒ Den lærde Verden vil, til Fætters Ære,
Det veed jeg nok, af modsat Mening være;
Men ak! men o! Gud naade den,
Som kun den lærde Verden har til Ven.
241 Den, for det første, kun er meget lille,*)
Den, for det andet, er gemeenlig svag,
Den, for det tredie, siggierne holder stille,
Og, for det fjerde, gier min Fætter en god Dag.

☒ Men atter til Historien tilbage -
(De Parentheser har *Sieur Satan* skabt!
Med dem kom ind i Verden Langheds Plage,
Og Kortheds skønne Paradiis blev tabt.)

⌘ I Stapelstaden vare tvende Skoler,
Den eene lav, den anden høi;
I begge lærte man - at gjøre Støi,
Og mellem allehaande Caprioler
At bande, kives, baxes, og lidt meer -
Paa gode danske Skolegangs Maneer.
Et hundred Børn, som Bier i en Kue,**)
Ommylred i den Laves Stue,
Til riisbevæbnede Despot indtreen,
Og med en Degne-majestætisk Mine,
Som spaaede Næsen Puf og Bagen Pine,
Jog paa sit Sted, som Lynet, hver og een -
Hvorpaa fra Fibelbrættet til de Stykker,
Velsalige *Pontoppidan*
Som Troens Grændseskiel har streget an
Og overladt til dem, Geniet trykker -
Religionens hele Theorie
I sammenblandet Skraal og Skrig og Knurren
Blev ramset uden ad og opædt inden i

** 242

⌘ Til sand Opbyggede for Folk, som gik forbi
Og hørte denne Christendommens Surren;
Indtil det høistforønskte Bortgangs Bud
Adspredte Sværmen, der for Glæde reent af Lave
Paa Kirkegaarden mellem Fædres Grave
Med brudne Been ombytted' Hovedbrud.

⌘ Aldeles anderledes var den *Høie* ,
Hvor med den bare Troe man ikke lod sig nøie.
En halv Snees Drengbørn af Stand
(Der i Corsøer er meget rare),
Hvis Mødre Fruer og Madammer vare,
Blev oplært her i alt, hvad tænkes kan.
Pontoppidan,
Der hisset var *Peripherien* ,
Var *Centrum* her; med mindre Hovedbrud,
End hist man til ham gik, man her gik fra ham ud
Til Sprogene, Geographien,
Historien, og selv Philosophien.
Det var et saligt Syn om Vinteren, at see
Med hvilken Mængde Bøger, spændt i Belte,
Om Morgnen efter nattefaldne Snee
Hver af Eleverne saaes giennem Gaden ælte.
Min arme Fætter ofte saaes det an,
Og allenstund derved hans Tænder løb i Vand -
"Ak!" tænkte han (og ak! jo meer de spanked',
Jo stærkere hans Hierte banked')
"Ak! hvorfor er din Fader ikke rig,
"Hvorfor er dog din Moder ei Madamme,
"At denne Lød dig ogsaa kunde ramme?
"O Himmel! vilde du bønne mig,
"Og mild i denne Skoles Himmelglæde
"Ved et Mirakel, eller saa omtrent,
"Mig blot en tolvte Part tilstæde!" -
243 Et sligt Mirakel var i Byen aldrig hendt;
Den Skole var, som hvert et Himmerige,
Tilgjængelig allene for de Rige -
Naturligviis! for intet intet faaes.
For tvende Skilling høit, per Dreng og Pige,
Man i den lave kunde slaaes,
I denne derimod det kosted' vel en Daler,
Foruden Bøger, Blek, og Pen, og Linealer.

⌘ Til Lykke var den Skoles Precepteur

(Saa kaldte man ham i Corsøer)
En Mand af stort Genie og den Geniet egne
Point d'honneur,
Der ikke findes lettelig hos Degne;
Han fandt det under sig og sit Genie,
At lære Børn at læse, *skrive, regne* -
Som han for Resten var ei reent ukyndig i;
*Men derimod Latin, Geographie,
Historie, Moral, Philosophie*
Han ikke havde holdet mod sin Ære
Selv mindre voxne Børn at lære,
Hvis ei en lille Hindring, nemlig den,
At han det alt for længe siden
Aldeles havde glemt, og ei gad spille Tiden,
Med nu at lære om igjen,
Ham havde nødt til den beqvemme Maade,
At lade Skolen selv sig raade.

∞ En delikat Samvittighed
(Som Folk af Point d'honneur er gjerne plaget med)
Forbød ham midlertid, endskiøndt med frelset Ære,
Aldeles rolig i sin Mag at være;
Hver Mand af stort Genie sig nemlig føler tidt
Om just ei Patriot, saa dog *Cosmopolit* -
244 "En Smule," tænkte han, "var det og nok saa lidt,
"En Smule burde Børnene dog lære,
" *At skrive* for Exempel? jeg vil see,
"Hvorledes jeg udfører den Idee" -
Tænkt! sat i Værk - En anden havde nøiet
Sig med den Selvbevidstheds søde Lyst,
At have klækket ud i cosmopolske Bryst
En Plan, som har det Heles Vel for Øiet,
Og ladet det ved sit Desidero
Beroe.
Men denne Statsmand var i dette, som i meere,
Just skabt til at realisere.

∞ Der om min Fætters Skrift gik Rye
I begge Skolerne og i den hele Bye -
Hvor underlig sig Lykken dog mon føie!
Han pludselig blev hensat i den Høie.

∞ Hvordan han loe, hvordan han sang,
Og hvor han græd, og hvor han sprang,
Og hvor han reent af overvættes Glæde
Gik fra sig selv og sin Forstand
Til dette de Corsøerske Musers Sæde,
Jeg ei beskrive vil, fordi jeg ikke kan.

∞ Men derimod hvorledes han nu lærte,
Hvad han begiærte:
Den hele høiere Theologie,
Historie, Geographie,
Latin især, og hvad der hører til -
Med slig en Grundighed, at før et Aar var omme,
Han fandtes *udlært* efter alles Domme -
Jeg ei beskrive kan, fordi jeg ikke vil.
245 Men *udlært* i Corsøer ei vilde sige meget;
En kritisk Theolog af vores *Rørbyes* Værd*)
Man der endogsaa havde kaldet lærd
I Fætters Tid. Oplysningen er steget
Og, som man siger, dagligdags tiltager
Mangfoldig der, som andensteds;
Man *Salomon* fra *Jørgen Hattemager*
Og *klogt* fra *dumt* at skille nu begynder,
Og skal, som jeg har hørt, med mangan Arvesynder
Ei længer være nær saa vel tilfreds

Som den Tid. - Jeg, for min Part, ei just ynder
Den overalt nu giængse Lysen op,
Men haaber med enhver gudfrygtig Synder,
Naar jeg betragter dens vanhellige Galop,
At man dertil i Tide siger Stop,
Før det for sildig er, som snart kan hende,
Og inden, før man rigtig seer sig om,
Den hele Christendom,
Med *Moses, Arvesynd* og andet *Prent*
I vores gode gamle *Testament* ,
Pontoppidans og *Augsburgs Confession* ,
Og *Universitetets Foundation* ,
Samt al den øvrige Religion,
Til Harm for hver dens Vægter og Patron,
I Bund og Grund blir løbet overende.**)
Oplysning er ret brav til Tid og Sted,
Naar der er Maade med;
Men, naar den gaaer for vidt, som hoS de Tydske, ***)
Naar Grubien, om det Sande selv er sandt

* * * 246

☒ (Man har jo noget sligt af - denne - *Kant* ,
Der ingen Ting skal see saa grant?),
Kort, naar Fornuft sig mænger deriblandt -
Saa skiælve bør hver Jydsk - og vi er' alle jydske.
Og sandelig det lader til
I vore Dage, eller vore Nætter,
Som om man efterhaanden glemme vil - -

☒ Men hillemen! jeg glemmer reent min Fætter -
Han nu var meer ulykkelig end før;
Han havde smagt en Dryp af denne Kilde,
Hvis Væld man udtømt ham forsikkre vilde,
Fordi dens Brønd her virkelig var tør -
Men skiøndt han rigtig nok i begge disse Skoler
Ei kunde lære meer, end alt han havde lært,
Fandt han det dog en smule sært,
Om ei et Steds imellem begge Poler
Der skulde gives een endnu, hvor man
Dog i det mindste vidste *meer end han* .

☒ "Der gives saadan een, der gives flere;
"Men ak! der hører Penge til;
"Et fattigt Barn kan ikke strax studere,
"Fordi det vil -
"I *Slagelse* , min kiære! for Exempel,
"To Miil herfra, er sligt et Viisdoms Tempel;
"Men Veien er dertil, som den til Ærens, lang
"Og trang."*) -

☒ "Den være, som den vil! man kan jo rende,
"Naar man har Mod og Lyst, til Verdens Ende - "
"Ret saa! men det er ikke dermed giort!

* 247

☒ "Betænk, min lille Ven, han har en Mave,
"Der ogsaa vil en smule Næring have -"

☒ "Oh! Vand og Brød dog koster ikke stort! -"
"Ret saa! Men for at finde, hvad han søger,
"Behøver han, foruden dette, Bøger;
"Hvor faaer man uden Penge disse fra? -"

☒ "Men der er dog Stipendier." "O! ja!
"Men deels man faaer dem ikke strax i Hænde,

"Et Prøve-Aar maae først gaae halv til Ende;
"Deels gaae de fløiten til Logie, til Brænde,
"Til Pen, Papiir, og Lys, etcetera.
"Lyd han mit Raad, og lad den Grille fare!
"For sildig han fortryder den engang!
"Den Tempel-Vei, som sagt, er alt for lang,
"For knudret, tornet, og for fuld af Fare! -"

☒ Men ak! Exempler nok man har derpaa:
Naar eengang skrevet staaer i Skiæbnen " *Gaae!* "
Saa byder al Fornuft omsonst os staae.

☒ Forgiæves stræbte man, ved Faren at belyse,
At faae min Fætter til for dette Tog at gyse,
Anførte ham Exempler sidst og først*)
Paa Lærde, som krepeerte var' af Gield,
Poeter, som omkomne var' af Tørst,
Og andre, som var' sulted reent ihiel;**)
Og viiste ham, som i et Perspectiv,

* * 248

☒ Sit hele følgende Studeringsliv -
Omsonst! han trodsed' alt; han havde lært at fryse,
Var vant til Sult og Tørst, og lod sig ikke kyse.

☒ I *Slagelse* var giængs den ægte danske Skik
(Jeg siger ægte dansk, thi alle danske Skikke
Just er det ikke)
At give fattig' Børn, som der Oplysning fik ,
Ved eget Bord at spise og at drikke -
Og vee min Fætter, om det ham af Minde gik!
Om ei hvert Smørrebrød, som gav hans Hunger Lise,
hos *stolpe, Clausen, Andersen* , og *Glise* ,
End mindede ham tidt, naar Siælland synes slem,
At dog Goddædighed har der sit sande Hiem!
O! vidste jeg, at det ham nogensinde,
Selv i det næste Sekel, gik af Minde,
Jeg slængte Pennen strax, og angred hvert Minut,
Jeg havde spildt paa her med Rimets Lage
At salte hen til Verdens sidste Dage
Et Levnetsløb, som burde gaae caput!*)

☒ I Tillid til at han og kunde nyde
Sin Deel i denne giæstfrie Hielpsomhed,
Og stolende paa, hvad der kunde flyde
For Resten af hans lærde Sved,
I Troen til det Forsyn, som fra Hunger
Beskiærmer hielpeløse Ravneunger,
Besluttede man endelig hans Roe
Med, efter meget contra, meget pro,
At skikke ham til denne sorte Skole,
For paa Latin at lære der den Troe,
Som hialp saa mangen i den sorte Kiole.

* 249

☒ Man mærked' og (imellem os!),
At Fætter egentligen var i Grunden
Langt mindre stærk i Næven end i Munden,
Et Slags Rhinoceros,
Som Alskens Bøger kunde sluge,
Men ellers var til ingen Ting at bruge.
Man læste af hans Physiognomie,
At Klogskab ei var det, som han stak dybest i,
Og at han neppe nogensinde
Paa Sntldheds Vinge

Sig til den mindste Lykke vilde svinge;
Man læste af hans Handlinger og Ord,
At han sit eget Navn stod Fare for at glemme,
Og at han egentlig ei havde hiemme
Paa denne Jord;
Man læste af hans Helbred, at han ikke
Til meget Slid og Slæb sig vilde skikke;
Man sluttet' af det alt, tilsammenlagt,
At han var - et Rhinoceros, som sagt.

☒ Nu er til Lykke brugeligt paa Landet,
At, naar et Drengbarn ei duer til andet,
Og intet Hoved har, selv ikke til en Læst
Saa, for at danne det til Lærer eller Præst,
Man slænger det i den latinske Skole hen.
Hvad Jorden bruger ei, foræres Himmelen.
Det synes underligt; men det er intet Ander;
Den Vedtægt sig paa gamle Støtter grunder:
Erfaring os har lært, at hver, som gaaer paa to,
Selv den, som ei tilgavns kan vogte Svin,
Kan lære hele Troen paa Latin,
Og vogte Kirkens Faar med samme Troe.

☒ Hvorledes man nu rusted ud min Fætter
Med nye Støvler og med nyvendt Kiol,
250 Med Kalvekryds og med Mansketter,
Hvori han kunde skinne som en Sol
Imellem hine Sole
(Jeg kalder *Sol* i aandelig Forstand
Enhver, som lyser op et Land,
Og a priori hver, som gaaer i Skole),
Hvordan han Afsked tog, hvormeget Vand
Adgydet blev, med meer, jeg her fortæller ei -
Hvordan han endelig den trange Vei
Til Templets Port fik lagt tilbage,
Og ved dets blotte Syn forglemte al sin Plage,
Hvordan i dette Syn han strax fornam
Skinbarlig alle Muser hilse ham,
Og følte *Phøbus* selv, livagtig, op ad Dage
Med al sin Guddoms Ild og Kraft og Lyst
Beaande hans af Glæde spændte Bryst -
Jeg det og meer endnu beretter ikke heller;
Fortælle, hvo der vil, deslige Bagateller.

☒ Jeg springer Vei og Port til Templet reent forbi,
Og som *Homer* (den jeg i alle Stykker
Gad fulgt) har gjort for mig, min Læser rykker
Med Fætter i en Snup midt ind deri.*)
Der staaer han. Lad ham staae! Imidlertid
Vil Læseren og jeg ei tabe reent vor Tid,
Men see os for i Veien noget om
I dette Rectordom.

☒ Latinske Skoler ere Monarkier,
Og deres sorte Hobe, som i meer,
I Dragt, i Sværmen, og i den Maneer,

* 251

☒ De styres paa, fast alt tilfælles har med Bier,
Paa tvende Smaating nær:
En Dronning,
Og Honning -
En *Rector* have de for hin,
Og Honningen er her *Latin* .

☒ Og denne Skole var et Despotie

Med Adel og Aristocrater i,
Af alle Former, hvori Tyrannie
Den arme Menneskhed fordanner og forqvakler,
Den værste! Selv aldeles Anarchie
Adklækker ei saa mange Stakler,
Kun *Død* er dennes Frugt; men hins er *Slaverie* .

☒ Regenten, som ved Kunsten, trods Naturen,
Var bleven dens Tyran,
Var en *Pisistratus* - Censuren
Gik ham ærbødigen forbi, som Mand,
Som Rector, og som Lærd - men nødt til Sværdet
Af tusind Misbrug, som hans Formand lod
I Anarkiet fæste Rod,
Af Iver for sin Pligt han havde hærdet
Et Henri Quatre-Bryst
Til Josephs Lyst,*)
Og med en Strængthed uden Lige
Holdt i bestandig Zittren Skolens Rige.

☒ Regierte Mennesker til Vederlag regiere,
Og strængt regierede regiere strængt;

* 252

☒ Tyrannens Slaves Træl vil og tyrannisere,
Trykt vil han trykke, dobbelt, trykke meere;
Hængt Mand vil have hele Verden hængt.
Man overalt sig kan til denne Sandhed stave:
Den strængeste Despot er just den *største Slave* .
Tyranniseer! tyranniseret vær!
Det kommer ud paa eet - saasnart man selv vil byde,
Maae man til Vederlag en anden lyde,
Og den, som lyder hist, vil omvendt byde her.
Jeg veed det med mig selv, med hvilken zevsisk Truen
Jeg ryster min forældede Paryk
Og slynger Tordenriset rundt i Stuen,*)
Naar *Præsten* over mig har gjort sig alt for tyk.
Ham *Provsten* gav formodentlig en Snippe,
Irettesat af *Bispen* , der,
Høit over mig og *Præst* og *Provst* ophøiet, er
Den første Høg i dette Høge-Knippe.
Qvo jure nu *den første Første* blev?
Qvo jure den, som ei regieres meer, regierer?
Der staae vi! Tusind Lærde skrev
Derover sig og tusind Giæs ihiel
For og *imod* med lige Skiæl,
Og end, i Mangel af et Himmelbrev,
Man lige klog derover disputerer.

☒ Jeg ei vil øge den Dispyt -
Jus pædagogicum - derover gad jeg skrive
En Bog; men over Jus divinum Pyt!
Det lar jeg blive.

☒ Det Skolarkie, som her jeg taler om,
Hvis Ark med al den Ret, som dydig Iver,
Retskaffenhed og Kundskab eene giver,

* 253

☒ Til Zeptret kom,
Indvortes var i Bund og Grund fordærvet,
Og Sobradise selv er ikke meer udnervet
Af Politikens Atugt, end det var.
Nu er det Smørrebrød *Pisistratus* at være,
Naar man i et *Athen* kan styre, raade, lære,

Og naar en *Solon* man til Formand har;
Men i en *Hellig-Anders-Skoles* Rige,*)
Hvor salig Otte Rud i forudsaltig Slum
Lod fem og syv bestandig være lige,
Og Peer som Povl bestandig være dum,
Man ei saa let i første Øieblik
Realiserer Platos Republik.

⌘ Blandt hundred andre Slendrianer,
Som der i Mørket havde fæstet Rod,
Arokket, endelig urokkeligen stod
Den *Primret* , som en Mesterlectianer
Gav Hals og Haand i Skolen over hver
I alle mindre Klasser. Fiern og nær
I vores, Pavens, og i Tyrkens Egne,
I hele Herskeriets Allevegne,
Hvis Negerhelvedet**) man gaaer forbi,
(Og hvo tør vove blot sit Blik deri?)***)

* * * 254

⌘ Omsonst man leder om dets Mage.
I dette Øieblik, skiendt ikke saare frie,
Jeg i mit hersoms Slaverie
Dog tænker gysende derpaa tilbage.
For Resten herskede deri
Spil, Slagsmaal, Dobblen, al Slags Blasphemie,
Og selv en lille smule Tyverie,
Med meer, som man i alle Skoler hitter,
Og som dog alle Muser og Chariter
Gaae rødmende forbi.

⌘ Saa var Forfatningen, om ikke værre,
Da den nysnævnte Rector kom,
Og fandt, at alting burde støbes om.
Misbrugene var allerede færre,
Da Fætter kom derhen;
Men der var fleer end nok igjen,
Desværre!
Primretten stod især med dobbelt barske Miner
Paa det nedbrudte Tyveries Ruiner.

⌘ Min Fætter, som vi lode staae,
Blev strax ved Skolens Indgang lidt confus,
Da han fornam, at hver var med ham *dus* ;
Een efter anden til ham sagde saa:
" *Du er Notarius !*"
Hans Hierte skialv af Glæde ved den Ære,
Som forekom ham ufortient -

255

⌘ "Jeg ikke værdig er, men stræbe skal, at lære . . ."
Begyndte han . . . "Der er en Styver! hent
"Mig strax en Spegesild!" var Svaret -
"De spørger." - "Slyngel!" sagde han,
Som rakte Styveren, "nu spørger man
"Med slig en Slyngel? er du vel forvaret
"I Hovedet? gaae strax!" - "Men om jeg strax ei gik?" -
Et vældigt Ørefign i samme Øieblik,
Ledsaget af et Skrald af Strube-Torden,
Min arme Fætter lynede til Jorden.

⌘ Saa var hans Indtog. Jeg har blot fortalt
Den første Hilsen, som et kort Exempel
Paa Høfligheden i de Musers Tempel;
Den i et enkelt Træk os maler alt.

Af denne Sort der gaves daglig mange;
Men jeg dem ikke her opregne vil -
Vær ikke bange!
Der vilde gaae for mange Giæs dertil.*)

* 256

☒ Aar Syttenhundrede og to og firsindstive
Han endeligen ud af denne Skole slap
Til *Aniversitetet* - - *)

☒ Hip som hap,
Der efterlod sigen bestandig Slum,
Hvori han tog (i Drømme, som det hedder)
Med tredive Samvittigheder **)
Examen philosophicum ,
Hvoraf han vaagnet' op til alskens Qvide;
Nu fik han først tilgavn, hvad Verden var, at vide,
Og blev, af Satan tilskyndt først,
Af Hunger deels, og deels af Tørst,
Af Graad, og stundom selv af Latter,
Men først og sidst af *Kiærlighed* - **Forfatter** .

☒ Man af hans Liv og Levnet kan
Udpine, hvis man vil, den Lære:
At et og andet i vort Land
Er ikke som det burde være,
Mindst det, hvorpaa det øvrige beroer:
Opdrageren . Ak, at jeg denne Tanke
Med Sandheds egen Hammer kunde banke
I alle *Hoved-Hierner* i vort Nord:***)

*** 257

☒ At den er overalt det vigtigste paa Jorden
Til Enkeltens og til det Heles Gavn!
Og hellig være hver den Ædles Navn,
Tre Gange hellig! hellig! hellig være
Den Borgers, Statsmands eller Fyrstes Ære,
Som virksom stræber *at afhielpe dette Savn* ,
Og derved skabe Lys og Liv og Lyst i Norden!!!